

FRANSK ILLUSTRATIONSKUNST I DET 19. AARHUNDREDE EN OVERSIGT

AF VICTOR MADSEN

ALLEREDE den Gang Forening for Boghaandværk i December 1927 i Kunstindustrimuseet afholdt sin Udstilling af fransk Illustrationskunst i det 18. Aarhundrede, ligesom laa det i Luften og blev da ogsaa drøftet, at Foreningen skulde søge at gaa videre ad den Vej, den var slaaet ind paa, og undersøge Mulighederne for at foranstalte en Udstilling af fransk Illustrationskunst i det 19. og 20. Aarhundrede, begyndende med den romantiske Tid og fortsættende med Efterromantiken og den helt moderne Tid.

Udstillingen i 1927 vil sikkert være i frisk Erindring hos alle dem, der saa den, saa meget mere, som den sloges yderligere fast ved den smukke Bog »Franske Illustrationer fra det 18. Aarhundrede«, som Museumsdirektør Karl Madsen forfattede, og som Foreningen blev sat i Stand til at uddele gratis til alle sine Medlemmer. Udstillingen var tilvejebragt hovedsagelig ved Laan fra det Kongelige Bibliotek, som viste sig at eje betydelig mere, end man oprindelig havde tænkt, og den suppleredes med værdifulde Ting fra private Bogsamlinger, særlig fra Museumsdirek-

tør Karl Madsens, saaledes at den gav et udmærket Billede af den Tids litterære, kunstneriske og kulturelle Forhold.

Det 18. Aarhundredes store danske Bogsamlere, hvis Bøger ved Køb eller ved Gave for en stor Del var kommet i det Kongelige Biblioteks Besiddelse, fandt imidlertid ikke Efterfølgere i det 19. Aarhundrede. Hvad Biblioteket kom til at eje bar nærmest Tilfældighedens Præg, og først i dette Aarhundrede, under Krigen og Deflationstiden, gjordes der Indkøb, der paa en heldig Maade udfyldte nogle af de Huller, man havde, selv om ganske vist de indkøbte Eksemplarer ikke alle var i første Klases Tilstand. Endnu savnes der en Del af Hovednumrene, og Foreningen vilde ikke have kunnet give Udstillingen en saa afrundet Form, som den fik, hvis den ikke fra en Privatsamler havde faaet en Del Bøger til Laans. Som det var Tilfældet i 1927, stillede ogsaa ved denne Lejlighed Statens Museum for Kunst, Kobberstiksamlingen, en Række Billeder til Disposition, en betydelig Samling Lithografier udført af de samme franske Kunstnere, som repræsenteredes i Bøgerne, saaledes at Museets Vægge kunde smykkes, en Assistance, som Foreningen var Museet i høj Grad taknemmelig for.

Naar man tænker tilbage paa Udstillingen af det 18. Aarhundredes illustrerede Bøger og den, som Foreningen arrangerede det følgende Aar, omfattende Bøger illustrerede i den første Halvdel af det 19. Aarhundrede, kan man ikke lade være med at drage Sammenligning, og det, der straks springer i Øjnene, er den store Forskel, der er, saa stor en Forskel, at man har lidt vanskeligt ved at tro, at det virkelig er fra et og samme Land, Illustrationerne stammer. Det er, som om ogsaa paa det kunst-

neriske og litterære Omraade Revolutionens skarpe Guillotine har gjort kort Proces med Fortiden. I det 18. Aarhundrede var Kobberstikket det altovervejende Illustrationsmiddel. De Bøger, der illustreredes, var først og fremmest Klassikerne, saavel Oldtidens som det 16., 17. og 18. Aarhundredes franske Klassikere. Men dertil kom en Vrimmel af samtidige, mere eller mindre obskure Digteres Arbejder, ofte af et meget vovet Indhold, som vilde have været viede til øjeblikkelig Glemsel, hvis ikke Kobberstikkerne havde udstyret dem med deres henrivende Billeder og allegoriske Vignetter. Det er om disse Bøger, Diderot taler, naar han siger, at hvis han ejede en saadan Bog, vilde han skære Billederne ud og sætte dem paa sin Væg og saa kaste Resten i Ilden. Den Klædedragt, Kunstnerne lod deres Personer bære, var traditionel, det var det 18. Aarhundredes, ligegyldigt hvilket Tidsrum Bogen behandlede. Tidskolorit i den Forstand var der ikke noget af, og alle Bøgerne udstyredes med en Vrimmel af legende Eroter og buttede Engle, der blæste i Trompet.

I det 19. Aarhundrede har alt dette skiftet Karakter. Kunstnerne har fundet andre Udtryksmidler. Ikke saaledes at forstaa, at Kobberstikket med ét forsvinder, det er overhovedet aldrig forsvundet helt som Illustrationsmiddel, men det spiller kun en ganske underordnet Rolle og viger Pladsen for Træsnittet, Staalstikket, Raderingen og Lithografiet. Der er én Ting til, som adskiller Bøgerne fra det 19. Aarhundrede fra dem i det 18. De sidste var, for at bruge et moderne Udtryk, Overklassebøger. De var kostbare at udføre og kostbare at anskaffe. De illustrerede Bøger i det 19. Aarhundrede var derimod bestemt for enhver. De allerfleste af dem udkom i Heftesubskription og ko-

stede fra 25 centimer til 1 fr. 25 cent. pr. Hefte. Hefterne var i kulørte Omslag, der som Regel bar en Vignet hentet fra Bogen, og Subskriptionsindbydelserne havde et lignende Udstyr. Oplagene var ret store, og det forklarer, at disse Bøger i og for sig ikke er sjældne, de er blot sjældne og kostbare, naar de er i komplet og god Tilstand, og navnlig naar Omslagene og Subskriptionsindbydelserne er bevarede, eller naar Billederne findes trykt paa særligt Papir, især paa Kinapapir.

De Bøger, der illustreredes, var ogsaa nu tidligere Tidens Klassikere, de Forfattere, som ikke dør, men stadig sætter Fantasien i Bevægelse. Vi træffer saaledes Cervantes: »Don Quijote« i flere Udgaver, en illustreret med 800 Vignetter af Tony Johannot og en med Illustrationer af Gustave Doré, Lafontaines Fabler illustrerede af Grandville og en anden Udgave illustreret af Doré. Der er Abailards og Héloïses Breve illustrerede af Jean Gigoux og Molières Værker med 800 Vignetter af Tony Johannot. Men Hovedinteressen knytter sig naturligvis til selve *den romantiske Tids* Forfattere.

Det var en ung og begejstret Tid, en Gærings- og Brydnings-tid, baade politisk, kunstnerisk og litterært set. I Kampen *for* det nye og *mod* det, der ogsaa den Gang kaldtes det reaktionære, gik Forfattere og Kunstnere Haand i Haand. Illustrationerne saa at sige voksede ud af selve Bøgerne, de blev virkelige Illustrationer, i intim Forbindelse med Bøgernes Indhold, selv i de ganske smaa Vignetter. Den romantiske Tid kaldes med Rette Vignetkunstens Blomstringstid. De smaa Billeder strøedes i Hundredvis ud over en Bog, i Teksten, i Fortalen, i Indholdsfortegnelserne. Heri var særlig de to Brødre Alfred og Tony Johannot,

Tony Johannot aqua-forti
1848

Goethe: »Werther«. Paris 1845. Radering af Tony Johannot.

og især den sidste, Mestre. Disse to Brødre var født i Tyskland, deres Fader François Johannot var fransk og kom i 1806 til Frankrig. For at leve maatte de to Brødre paatage sig alt det Arbejde, som Forlæggerne bragte dem. De arbejdede godt sammen trods den store Forskel, der var paa dem. Den ældste, Alfred, var melankolsk, han led fra Ungdommen af Brystsyge, Tony var fuld af Liv og Charme. Det blev da ogsaa ham, hvis Navn blev bedst kendt. Det var Charles Nodier, der opdagede Tony Johannot og optog ham og Broderen i den litterære Kreds, der omgav ham. Da Nodier havde fuldendt sin Bog »Histoire du roi de Bohême et de ses sept châteaux«, lod han Tony Johannot tegne 59 Vignetter til den, der blev skaaret i Træ af Porret og udkom i 1830 hos Delangle frères. Allerede det at være optaget i Nodiers Salon »l'Arsenal« var en Reklame, og fra den Tid strømmede det ind med Bestillinger. Alfred Johannot døde i 1837 af Brystsyge; Alfred de Vigny satte ham i sin »Journal d'un poète« det smukkeste Eftermæle som Kunstner. De Vignetter, som Tony Johannot havde tegnet til Nodiers Værk, bragte paany Træsnittet til Ære og Værdighed, og det blev efterhaanden en Nødvendighed at have Vignetter i Bøgerne. Forfatterne tiggede og bad Forlæggerne om dog at faa dem i deres Bøger, ellers blev de ikke solgt. Der var egentlig kun tre af Samtidens Forfattere, der ikke ønskede Illustrationer af deres Værker: Prosper Mérimée, der forøvrigt selv var en udmærket Tegner og godt kunde have illustreret sine Værker selv, Alfred de Musset og Sainte-Beuve. Illustrationerne kom først efter deres Død. Til en Udgave i 1833 af Musset's »Le spectacle dans un fauteuil« havde Forlæggeren Renduel bestilt

« Paix! lui dit Brisquette. — Ecoute, Biscotine, va jus-
» que devers la butte pour savoir si ton père ne revient pas.
» — Et toi, Biscotin, suis le chemin au long de l'étang, en
» prenant bien garde s'il n'y a pas de piquets qui man-
» quent. — Et crie fort, Brisquet! Brisquet!... »
« Paix! la Bichonne! »

Les enfants allèrent, allèrent, et quand ils se furent re-

tre Raderinger hos Célestin Nanteuil; de blev ogsaa leverede, men Musset forbød Anvendelsen af dem, og kun nogle faa Aftryk af dem blev taget af Kunstneren. Nanteuil var særlig paa Mode i den rent romantiske Periode fra 1830 til 1840, og hans Raderinger, hvad enten det var Vignetter eller Titelblade, var stærkt efterspurgte af de romantiske Forfattere. Hans Titelblade var i Almindelighed delt i mindre, indrammede Partier med Personer hentede fra Bogens Indhold, og disse dannede atter samlede en Ramme om Titlen. Senere traadte han noget tilbage for andre Kunstnere, han opgav Raderingen og gaar over til Lithografiet, saaledes i Illustrationerne til Cervantes: »Don Quijote«, udkommet i Madrid 1855-1856, og til Træsnittet, som f. Eks. i Eugène Sue's »Mathilde«, udkommet i Paris 1844-1845.

Kunstnerne nøjedes imidlertid ikke med at illustrere Forfatternes Arbejder, de gik ogsaa deres egne Veje, til Studiet efter levende Model, til Satiren og Karikaturen. De saa paa Livet omkring sig og hentede deres Motiver fra Gader og Stræder, fra Borgernes Hjem, fra Smaakaarsfolks Liv, fra Kontorer og Butiker, fra Rettens Skranke, ja endogsaa fra Fængslerne, og skabte Værker, hvor Teksten er det underordnede, Billederne alt, hvor vi ser Typer fra Hovedstaden og Provinsen som enestaaende Kulturbilleder. Det er paa dette Omraade, Kunstneren Henri Monnier skaber Typen Monsieur Joseph Prudhomme, den indskrænkede Borger, det opblæste Nul, Typen paa det, som Balzac kalder »la médiocratie«, som har sin Mening fuldt færdig om alt, Politik, Litteratur, Kunst og Moral, den franske politiske Kandestøber. Sammen med Gavarni er han Hoved-

LE CHATEAU DE ROUVRAY.

Eugène Sue: »Mathilde«, Paris 1844. Transnit af Nanteuil.

illustrator af Værket »Les Français peints par eux-mêmes«. I samme Genre er Gavarni's Illustrationer til »La Correctionnelle«, den offentlige Politiret i Paris, Grandville's til »Petites misères de la vie humaine« og Værket »Les Prisons de Paris«, der er illustreret af forskellige Kunstnere.

Blandt de tekniske Udtryksformer, den romantiske Tids Kunstnere anvendte til deres Billeder, var vel nok *Træsnittet* den hyppigste i Bøgerne. Træsnittet, der i det 16. Aarhundrede havde naaet sit Højdepunkt i Frankrig, var i det 17. og 18. Aarhundrede gaaet mere og mere tilbage og brugtes kun til grove, ukunstneriske Godtkøbsbilleder. En Undtagelse danner de træskaarne Vignetter, som udførtes af Michel Papillon til den Udgave af Lafontaine's Fabler, som i Aarene 1755-1759 udkom med Cochin's Kobberstik efter Oudry's Tegninger. Træsnettets Fornylse kom fra England. Ganske vist havde Bogtrykkeren og Førlæggeren Firmin Didot allerede i 1810 hos Professor Gubitz i Berlin bestilt en Række Træsnit, der benyttedes i en Udgave af Camoëns i 1817, men det var Thomas Bewick's Elev Thompson, der satte Præget paa Træsnittet og blev de franske Træskæreres direkte Læremester. Han lærte dem at anvende Bewick's Metode, at skære i Endetræ i Stedet for som tidligere at benytte Langtræ, og lærte dem at benytte Gravstikken dertil i Stedet for Kniven. Det var atter her Firmin Didot, der var Foregangsmanden, og som kaldte ham fra London til Paris i 1817. Det første Resultat af hans Virksomhed var en Udgave af Rabelais i 1820 med 13 Vignetter tegnede af Adam og skaarne i Træ af Thompson. Et af hans bedste Arbejder er *Le Sage: Gil Blas de Santillane*, udkommet i 1835 med Vignetter tegnede

«Aux croix saintes» et Lithogr.

«Ch. Moitte, Imp.» Editeur à Paris.

Marg — Malheureuse ! ah ! si je pouvais me soustraire aux pensées qui se succèdent en foule dans mon âme et se élèvent contre moi .
 Et maintenant Copert — Le colère de Dieu fond sur toi ! la tempête divine . Malheur à toi .

Chœur — *Audex ergo cum videbit ,
 Quid quid laici apparebit ,
 Nil nullam remanebit*

Goethe: «Faust». Paris 1828. Lithografi af Delacroix.

af Jean Gigoux. Det kongelige Bibliotek har ikke denne første Udgave, men den anden fra 1836, hvor en Del af Teksten er sat paany, hvorimod Billederne er de samme.

Ligesom Træsnittet kom ogsaa *Lithografiet* udefra. Det var i 1798 opfundet af Tyskeren Alois Senefelder i München og indførtes i Frankrig i 1806 af François Johannot, Fader til de to tidligere omtalte Brødre Alfred og Tony Johannot. Det var dog ikke indenfor den lithografiske Kunst, disse to Brødre skulde gøre sig gældende, det var forbeholdt andre. Saaledes har bl. a. den berømte Maler Eugène Delacroix udført Illustrationerne til Goethe's »Faust« i Albert Stapfers Oversættelse i 1828. Efter Sigende skal Goethe have haft en særlig Forkærlighed for disse Illustrationer. Delacroix viste sig ogsaa som en ypperlig Lithograf i en Række Enkelblade.

Aaret 1830 var i mere end én Henseende et Mærkeaar i Frankrig. I det Aar udnævntes Louis-Philippe til »de Franskes Konge«, i 1830 holdt *Romantismen* sit sejrende Indtog paa Teatret ved Opførelsen af Victor Hugo's Hernani, i 1830 begyndte det satiriske Blad »La Caricature« at udkomme, og i samme Aar begyndte Gavarni sin kunstneriske Virksomhed som Tegner ved et Modeblad.

»La Caricature«, det første franske satiriske Blad, var stiftet af Forlæggeren Philipon, der selv var Tegner, og som helt tog Lithografiet i sin Tjeneste. Det havde kun en kort Levetid, det første Nummer udkom den 4. November 1830, det sidste den 27. August 1835. Victor Hugo, Balzac og Philipon gav Bidrag til Teksten, og blandt Tidens Kunstnere tjente Daumier, Grandville, Henri Monnier, Raffet og andre her deres Sporer.

L ARTISTE

CHEVAL SAUVAGE

Delacroix: »Cheval sauvage«. Lithografi.

Det franske Lithografi fik gennem det sin Blomstringstid. Satiren havde som oftest et politisk Præg, og den gik i første Række ud over Louis-Philippe. Det var Philipon, der fik den Idé at afbilde hans Hoved som en Pære, og denne Pære varieredes paa mangfoldige Maader. Karikaturen blev saa populær, at Pæren fandtes paa alle Byens Mure. Billedet førte en Retssag og en Dom over Philipon's Hovede, men saa maatte Dommerne holde for. De mange Bøder tog Bladets Kapital, og det maatte bukke under, men det i 1832 begyndte »Charivari« blev fortsat. Der udkom ialt 251 Numre, men desforuden kom der et Supplement, kaldet »L'Association« eller la »Lithographie mensuelle«. »La Caricature« findes saa vidt vides ikke her i Landet, det er sjældent og kostbart, selv i ukomplet Tilstand. Et saadant ukomplet Eksempel solgtes i 1927 i Paris for 29,000 francs. Nogle Bind af »Charivari« findes i det Kongelige Bibliotek.

At nævne Navnene paa alle de Kunstnere, som hører til den romantiske Tid, og som har ydet deres Bidrag til Bøgenes Illustration, lader sig ikke gøre, ligesom det ogsaa ligger udenfor min Kompetence at give en kunstnerisk Vurdering af deres Arbejder. Jeg maa nøjes med at omtale nogle faa af de betydeligste. Ovenfor er nævnt de to Brødre Alfred Johannot og Tony Johannot. Af den første er der kun sparsomme Bidrag, saa meget mere produktiv har den anden været: Han har baade været ene om at illustrere Bøger og har som alle de andre Kunstnere givet sit Bidrag, i Fællesskab med disse, til en lang Række Boghandlerforetagender. Selvstændig har han illustreret Værker som Cervantes: »Don Quichote« fra 1836-1837, Prévost's »Manon Lescaut«, Le Sage's »Diable boiteux«, Oversættelser af Goethe's

LES POIRES,

Faites à la cour d'assises de Paris par le directeur de la CARICATURE.

Vendues pour payer les 6,000 fr. d'amende du journal le *Charivari*.

Si, pour reconnaître le monarque dans une caricature, vous n'attendez pas qu'il soit désigné autrement que par la ressemblance, vous tomberez dans l'absurde. Voyez ces croquis informes, auxquels j'aurais peut-être dû borner ma défense :

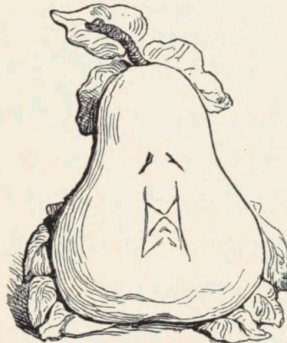
Ce croquis ressemble à Louis-Philippe, vous condamneriez donc ?

Alors il faudra condamner celui-ci, qui ressemble au premier

Puis condamner cet autre, qui ressemble au second.

Et enfin, si vous êtes conséquents, vous ne sauriez absoudre cette poire, qui ressemble aux croquis précédents.

Ainsi, pour une poire, pour une brioche, et pour toutes les têtes grotesques dans lesquelles le hasard ou la malice aura placé cette triste ressemblance, vous pourrez infliger à l'auteur cinq ans de prison et cinq mille francs d'amende !
Avez-vous, Messieurs, que c'est la nne singulière l'acte de la presse !

Philipon: Louis-Philippe som Pære. Træsnit.

»Werther« og hans »Faust« og Jules Janin's »l'Ane mort«. Om denne sidste er der en lille Anekdote. En Bogsamler i en lille fransk Provinsby havde opdaget, at et Eksemplar trykt paa Kina-Papir skulde paa Auktion, og han telegraferede til sin Kommissionær: Køb det døde Æsel for indtil 1500 francs. Da Auktionen var afholdt, telegraferede Kommissionæren tilbage: Købt det døde Æsel for 805 francs + Omkostninger. Telegramhemmeligheden har ikke været stor, Ordlyden kom snart ud over hele Byen, og Folk rystede paa Hovedet over det gale Menneske, der havde købt et Æsel og oven i Købet et dødt Æsel for saa mange Penge.

Den berømte Maler Meissonnier, der var født i Lyon i 1815, begyndte 20 Aar gammel at tegne Illustrationer til Bøger paa Foranledning af sin gode Ven, Illustratoren Trimolet. Hans første Bidrag var til en Bibel, men han havde dér endnu ikke fundet den Form, som senere gjorde hans Billeder saa eftertragtede. Det skete først i den Udgave af Bernardin de Saint-Pierre's »Paul et Virginie«, der ledsagedes af »La Chaumière indienne«, som udkom i Paris hos Curmer i 1838. Meissonnier tegnede nogle Billeder hertil sammen med forskellige andre Kunstnere. Han leverede Bidrag til Værket »Les Français peints par eux-mêmes«, men gav sit ypperste i Bøgerne Le Sage: »Lazarille de Tormès«, der udkom i 1846 sammen med samme Forfatters »Gil Blas de Santillane«, og i Comte de Chévignés: »Contes rémois«, udkommet i 1858. I begge Bøger havde han en udmærket Assistance i Træskæreren Lavoignat. Til de rigt producerende Illustrationer hører ogsaa Charles François Daubigny, der, som i sine Malerier, fortrinsvis har kastet sig over Landskabstegningen.

GINEVRA DI PIOMBO.

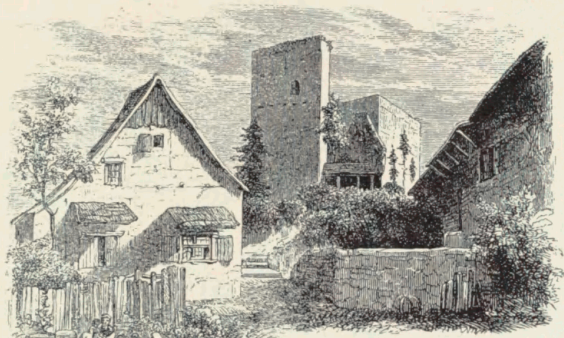
Balzac: »Oeuvres« (La Vendetta). Paris 1855.
Træsnit af Meissonnier.

Blandt de mange Kunstnere, der arbejdede for »La Caricature«, var ogsaa Grandville. Han hed egentlig ikke Grandville, men Gérard. Han havde som Karikaturtegner en Specialitet, den at give Menneskeskikkelser Dyrehoveder, i det Hele taget at forbinde Dyre- og Menneskenaturen og derigennem stille Menneskenes Skrøbeligheder blot. Saaledes i »Scènes de la vie

LE BON HOTELIER

De son métier quand un homme est épris
Il le fait bien : aussi je lui pardonne
La vanité que le succès lui donne.
Tous les métiers à vrai dire ont leur prix.
Celui de Prince (hélas ! tout dégénère)

Le château de Windeck.

X.

WINDECK. SASBACH. LE MUMMELSEE
(LAC DES FÉES).

Le vallon de Geroldsau communique avec la vallée de Buhl, qui mène aux ruines du château de Windeck. Ici, la contrée prend un aspect nouveau; les vignobles y abondent et produisent le fameux petit vin d'Affenthaler, si répandu dans le grand duché de Bade et dans les pays environnants.

La petite ville de Buhl, située à trois lieues de Bade, est célèbre par son ancienneté; on y trouve encore de curieux

Grandville: »Scènes de la vie des animaux«. Træsnit.

privée et publique des animaux«. Da den politiske Karikaturtegning paa Grund af de evige Straffesager blev lidt for farlig, gik han over til andre Felter og skildrer Hverdagslivet i »Les petites misères de la vie humaine«. Men ogsaa som Illustrator af Bøger viser han sig som en Mester. Han giver Tegninger til Béranger's Digte, til Swift's »Gullivers Rejser«, til Reybaud's »Jérôme Pàturot« og til »Les Fleurs animées«. Hans private

CONCERT A MITRAILLE.

Reybaud: »Jérôme Pâturot«. I. Grandville: Karikatur af Berlioz.

Liv var tragisk. Han mistede alle sine Børn og døde sindssyg kun 44 Aar gammel. I et Anfald af Mismod havde han skrevet sin egen Gravskrift: »Her hviler Grandville, han elskede alt, fik alt til at leve, tale og gaa, men sin egen Vej forstod han ikke at bane.«

Paa Karikaturtegningens Omraade er der to Navne, som rager højt op over alle andre. Det er Daumier og Gavarni. Champfleury har en Gang sagt, at selv i den mindste Skitse af Daumier mærker man Løvens Klo. Og ser man paa hans Karikaturer, hvoraf de bedste var udstillede af Statens Museum for Kunst, maa man sande, at han ikke har været blid, men skaanselsløst har hudflettet sin Samtid. Værst er det vel gaaet ud over Louis-Philippe, men ogsaa de andre politiske Koryfæer har maattet holde for. Intet Under, at det maatte gaa galt. I 1831 kom en satirisk Tegning »Gargantua«, Hovedpersonen i Rabelais' store Roman. Det er Louis-Philippe. En Skare Mennesker af alle Samfundslag kommer og stopper Penge og alt muligt godt i Munden paa Gargantua, der fordøjer det hele og til Gengæld giver Ordensdekorationer, Adelsbreve og Embeder fra sig. En meget drastisk Satire over Louis-Philippes Pengegridskhed og over Bestikkelsessystemet. Daumier blev dømt til seks Maaneders Fængsel og 300 francs i Bøde, men fik Henstand. Han holdt dog ikke inde, og i Slutningen af samme Aar kom et nyt Blad »les Blanchisseurs«, hvor man ser Politipræfekten i Paris sammen med d'Argout og Maréchal Soult staa og vaske Trikoloren og Underskriften »Det er ikke muligt at faa den forbandede røde Farve vasket af«. Saa maatte Daumier til at afsonse sin Straf i Fængslet Sainte-Pélagie. Dér sad han i Selskab

M. PRUNE

Lithografi af Daumier.

med honnette Folk og med Tyve og andre Forbrydere. Hans gode Humør gjorde ham vellidt blandt disse Tyveknægte, og en af de værste af dem vilde gerne vinde hans Fortrolighed og spurgte ham, hvorfor han ikke kunde sige, hvad han havde lavet, men Daumier tog sin mest hemmelighedsfulde Mine paa og sagde: »Det vil du aldrig faa at vide, det er en Hemmelighed.« Et af Daumier's bedste Billeder, der udstilledes af Statens Museum for Kunst, og som den Dag i Dag virker stærkt gripende i hele sin tragiske Realisme, bærer Underskriften »Rue Transnonain le 15 avril 1834«. Man ser et Fattigmands-Soveværelse. Paa Gulvet ses Hovedet af en gammel Mand og en Kvinde, begge døde. Ved Sengen, med Hovedet støttet mod denne, ligger en Mand i bar Skjorte; ved Faldet ud af Sengen er han kommen til at ligge ovenpaa et Barn, begge svømmer i deres Blod. Den historiske Baggrund for dette Billede, der vakte en kolossal Opsigt, da det blev udgivet i Supplementet til »La Caricature«, er denne: Den nævnte Dato var der Oprør i Paris, og Oprørerne fik et helt Kvarter af Byen i deres Magt uden dog at anrette Ulykker. Dette Kvarter blev generobret af Tropperne under Anførsel af General Bugeaud. Et Hus i Rue Transnonain, i hvilket der ikke fandtes nogen Oprører, blev stormet under Paaskud af, at der var skudt fra et af Vinduerne, og alle Beboerne, Oldinge, Kvinder og Børn, blev dræbt af Sabelhug og Bøssekolber. Daumier's Billeder taler for sig selv. Selvom Satirens Pointe kan være glemt, virker de enten ved deres stærke Realisme eller ved deres Vid og barokke Lune. I sin Ungdom havde Daumier mødt Balzac, og denne havde da sagt til ham: »Hvis De vil blive en stor Kunstner, maa De gøre Gæld.« Det

LES GENS DE JUSTICE

14

Cher Justice de la Seine 25

Imp. L'Espresso

Dites donc, confrères, vous allez soutenir aujourd'hui contre moi absolument ce que je plaçais il y a trois semaines, dans une cause identique... hé hé hé! c'est drôle!

Et moi je vais vous redebiter ce que vous me ripostez à cette époque... c'est très amusant au besoin nous pourrions nous souffler mutuellement... hi hi hi!

Lithografi af Daumier.

gjorde Daumier nu ikke, men trods sin enorme Produktion var han paa sine gamle Dage i Nød. Han boede i et lille Hus, men var bange for at blive sat ud, da han ikke kunde betale sin Husleje. Saa kom en Dag Maleren Corot, der satte stor Pris paa ham, og sagde, at han ikke kunde forstaa, hvorfor han klagede over, at han ikke kunde betale Husleje, da det jo var hans eget

Mon adoré dis-moi ton petit nom

Gavarni: Les Lorettes. Lithografi.

Ma femme lui plut... De ce moment, le caractère de ma femme changea totalement. Elle n'avait plus d'attentions pour moi et m'appelait Κορνιζιον tout le long du jour...

»La Correctionnelle«. Lithografi af Gavarni.

Prise de Constantine. Lithografi af Raffet.

Hus. Da Daumier bebrejdede ham, at han gjorde Nar af ham i hans Ulykke, viste Corot ham et Dokument med en Mængde Notarialattester, det var Skødet paa Ejendommen, som Corot havde købt til ham, og hvor han levede til sin Død i 1879.

Det andet store Navn er Gavarni. Han hed egentlig Chevalier, men havde taget sit Navn fra en lille By Gavarni i Pyrenæerne, hvor han havde opholdt sig som ung. Da han henimod 1830 kom til Paris, kom han til at tegne en Del for Modeblade, derfra skriver sig hans Evne til at tegne et Kostume. Hans Satire kan ogsaa være politisk, men den er først og fremmest borgerlig. Han havde atter og atter tegnet efter levende Model og forstod paa en fuldendt Maade at finde Ejendommelighederne hos Mennesker og tegne Typer. Han var en flittig Medarbejder

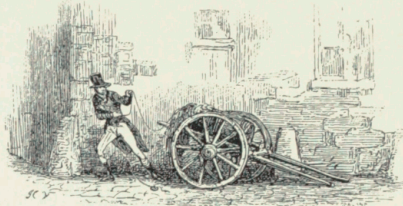
Lith. de V. de V.

Goussier, Paris, éditeur, 1870, No. 100.

Le premier coup de feu

Charlet: Le premier coup de feu. Lithografi.

ved Værket »Les Français peints par eux-mêmes«; selvstændig har han illustreret Bøger som Grimm's Æventyr, Scener fra den offentlige Politiret »La Correctionnelle«, de to smaa Bøger »Physiologie de la Lorette« og »Physiologie des Grisettes«, hvor han giver Skildringer fra det letlevende Paris. Værd er det at lægge Mærke til Underskrifterne under Billederne, som han selv har forfattet, han minder deri om vor hjemlige Fritz Jür-

CHAPITRE XII.

Organisation du conseil d'état. Congrès de Lunéville. Fête de la fondation de la république.
Complot républicain. Conspiration royaliste. Machine infernale.

La signature des préliminaires de la paix entre la France et l'Autriche, par le premier consul, suivit de près la célébration du 14 juillet, et justifia les dispositions pacifiques qu'il avait manifestées aux députés envoyés à Paris par les armées d'Allemagne et d'Italie.

Un mois après, Bonaparte s'occupa d'organiser le conseil d'état et d'en nommer les membres. Le 5 septembre il conclut un traité d'amitié et de commerce entre la France et les Etats-Unis ; et le 20 du même mois, sur le refus de l'empereur de signer les préliminaires de la paix, il indiqua un autre congrès à Lunéville, où il fit représenter la république par le général Clarke.

La fête du 4er vendémiaire ne fut pas moins pompeuse que celle du 14 juillet. Des députés de toutes les autorités départementales y assistèrent.

LA BELLE IMPÉRIA

L'archevesque de Bourdeaux avoyt mis de sa suite, pour aller au Concile de Constance, ung tout ioly petit prebtre tourangeau dont les fassons et la parole estoyent curieusement mignonnes, d'autant qu'il passoyt pour fils de la Soldée et du gouverneur. L'archevesque de Tours l'avoyt voulentiers baillé à son confrère lors de son passaige en ceste ville, pour ce que les archevesques se font de ces cadeaux entre eulx, cognoissant combien sont cuisantes les desmangeaisons théologiques. Doncques, ce ieune prebtre vint au Concile et feut logié dans la maison de son prélat qui estoyt homme de bonnes mœurs et grant science.

Philippe de Mala, comme avoyt nom le prebtre, se résolut à

gensen. Man har ofte draget Sammenligning mellem Daumier og Gavarni, som dog er saa vidt forskellige. En Kunstner har givet sin Opfattelse af de to Tegnere ved at sige: Daumier tegner bedre end Gavarni, men jeg holder mere af Gavarni's Tegninger end af Daumier's.

Som Karikaturtegner indtager Jean Pierre Dantan en Plads for sig selv. Han var Billedhugger og var særlig bekendt for sine Karikaturbuster og -Statuetter af sin Samtids bekendte Mænd. Det samme Talent viser han i de Portræter, som illustrerer de to Værker, han har udgivet: »Musée Dantan« (1839) med 100 Portræter og »Les Dominotiers« (1848) med 56 Portræter.

Blandt Aarhundredets Kunstnere var der to, som i Valg af Motiver var i Slægt med hinanden, Charlet og dennes Elev Raffet, der begge arbejdede med Lithografiet. De var begge Soldaterbørn, Charlet havde gennemlevet Napoleonstiden, og Napoleon og hans Soldater stod for ham med en Glorie om sig. Det var derfor ogsaa den store Armés Soldater, han fortrinsvis tegnede, de enkelte Soldatertyper. Ogsaa Raffet skildrer Soldaterlivet, saaledes som han saa det paa sin Tid. Det var dog ikke, som hos hans Læremester, de enkelte Skikkelser, der interesserede ham, men de krigerske Tildragelser, Massevirkningerne, hvortil han selv havde været Vidne, som det f. Eks. fremgaar af det her gengivne Billede, taget fra Billedværket »Retraite et Prise de Constantine«. I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes Horace Vernet's illustrerede Krigsbøger (bl. a. Laurent de l'Ar-dèche's »Histoire de Napoléon«), der blev Forbilleder for lignende Værker i Tyskland, og som ogsaa har inspireret Vilh.

Corbell, Crété et Fils, imp.

Farne, Jouvet et Cie, Édit.

Lorsqu'il fut embroché, j'accourus.

Münchhausen. Paris 1861. Traduit de Gustave Doré.

Holst's bekendte Bog »Felttogene 1848. 49. 50« med Henneberg's og Kittendorff's Træsnit.

Den Kunstner, der staar vort Hjærte nærmest her i Danmark, er og bliver dog Gustave Doré. Ikke fordi han som Kunstner kan maale sig med sin Samtids største, langt fra, men fordi han er bedst kendt herhjemme, og fordi hans Billeder til Biblen, til Fortællingerne Den lille Rødhætte, Rolf Blaaskæg, Den bestøvlede Kat, med de uhyggelige Lysvirkninger, hører i alt Fald til den lidt ældre Generations Barndomserindringer. Han var født i Aaret 1832 i Strassburg og begyndte allerede som Dreng at tegne. Da han femten Aar gammel kom til Paris og dér blev præsenteret for Philipon, blev han straks engageret til at levere en ugentlig Tegning til »Journal pour rire«. Han er Autodidakten. Han har aldrig lært at tegne, har ikke gennemgaaet nogen Art af Skole, men tegner straks ud af sin frodige Fantasi. Hans enorme Produktion faar ham dog til at ende i Manér. Foruden Biblen og Perrault's Æventyr, der begge er udkomne i danske Udgaver, har han illustreret en lang Række Arbejder, op imod 100 Bøger, saaledes Balzac's »Contes drôlatiques«, der har en Uendelighed af Vignetter, Lafontaine's Fabler, Cervantes' »Don Quijote«, Münchhausen, Davillier's »Spanien«. I hele sin Illustrationsmaade — han tegnede til Træsnit — hører Gustave Doré til den romantiske Tid, men tidsmæssigt (han døde i Aaret 1883) staar han ved Overgangen til den moderne Tid, som det bliver en kommende Udstillings Opgave at belyse.